

проф. Димитрије Станилоаје

ЦЕНТРАЛНИ ПОЛОЖАЈ ХРИСТА ПРЕ И ПОСЛЕ ЊЕГОВОГ ВАПЛОЋЕЊА У ПРАВОСЛАВНОЈ ТЕОЛОГИЈИ И ДУХОВНОСТИ*

Православна теологија сагледава Христа у Његовом двоструком космичком значењу, како је то значење схватио још ап. Павле у Посланици Коринћанима (1, 26). По примеру истог апостола, православна теологија види тесну повезаност између обе врсте космичке присутности Христове: између Његовог духовног присуства као Сина Божјег и Његовог телесног присуства као очовеченог Сина Божјег (Кол 1, 16—17, 1, 18—28). Присуство Христа само као Сина Божјег припремљено је пре инкарнације, Његовим инкарнираним присуством, што се дешава још и данас, па га баш из тога разлога можемо назвати присуством пре ваплоћења. Инкарнирана садашњост поново успоставља и продужује остварење присуства пре ваплоћења, и то на тај начин што она остварује поновно сједињење свих ствари кроз Њега, а то значи кроз Цркву.

Пошто православна теологија поштује источну патристичку мисао, то она и прецизира поменуто схватање св. Јована, према којем је Христос оваплоћена Реч Божија, кроз кога је све постало и у коме је све и пре његовог ваплоћења: „у њој беше живот и живот беше светлост људима и светлост блиста у тами и тама је не обузе” (Јов. 1, 1—5). Космичка присутност пре ваплоћења, то је према источним оцима „многоструко присуство у разумним структурама свих ствари, оно је недељиво у разуму сваког појединог човека”. Свети Максим Исповедник објашњава да се Божја Реч нуди кроз све разумне структуре или духовна бића, или кроз „чулне односе” ствари, људску моћ расуђивања, па позива тај разум да се уздигне изнад многоструких мисаоних структура које су припојене стварима, и да се уздигне до јединог разума, до Логоса. А пошто тај једини Ум призива људе у јединство путем тих мисаоних структура, припојеним стварима, то овај Ум врши и дело сједињења, при чему се Он (Логос) скрива у разумним структурама на нама неразумљив начин, Он (Логос Божји) се нуди човечијем разуму на пропорционалан начин, било преко видљивих ствари или путем писаних знакова и то сасвим и потпуно у

* Превео са немачког Војислав Утвић. Из: »Orthodoxie heute» 60—61/1977.

свима њима, а тако исто и несмањено у сваком од њих појединачно. Он (Логос Божји), нераздељено и увек исто у различитим стварима, једноставно и не сложено у сложеним стварима, беспочетно у стварима подложним почетку, невидљиво у видљивим стварима, несхвативо у схвативим стварима. Он нам се показује стога, да би нас полазећи од свих ствари, постепено сјединио у себе и то на тај начин што нас, који идемо за њим, сједињује Светим Духом, да би нас уздигао до Његовог сазнања, јер је Он једноставан и ослобођен сваке везе са стварима. Он нам се дакле нуди и на тај начин, што нас води у јединство са Њим, омогућујући нам да ступимо у то јединство, исто као што се Он раширио када је ради нас сишао са небеса”.

Логос се потпуно налази у свакој ствари, као што се потпуно налази у различитим стварима и то стога што су ове ствари слике Логосовог ума. Оне претстављају распострањеност Логосовог ума, али истовремено и њихову повезаност и јединство у космичку целину, која води своје порекло из недиференцираног јединства личног Божанског Логоса. Логос је на посебан начин присутан у човеку као субјекту који је обдарен умом. И док су ствари створене слике Логосовог ума, човекова личност као умни субјекат јесте слика самог Логоса.

Тако су ствари, као створене умне структуре Божанског Логоса уствари Његове речи упућене људима, да би их уздигле до потпуног сазнања Божанског Логоса, а преко дијалога о заједничкој садржини, као и да би их довело у потпуну сагласност са Њим. Та сагласност треба по вољи Логоса да буде не само сагласност интелекта, него и сагласност љубави тиме што људи кроз тај дијалог долазе до сазнања о постојању свих материјалних и духовних добара, која им Логос даје заједно са светом, а још посебно и зато што им Он путем свих тих добара открива своју љубав, позивајући их да ступе у једно унутарње јединство са Њим.

Али људи нису следили тај пут, да се изнад умних структурисаних ствари уздигну до свога Праузрока, који је према њима испуњен љубављу. Услед тога они нису сагледали ствари као дар и као духовне речи Божанског Логоса, које је Он упутио људима за један дијалог који би их ујединио међусобно и са самим Њим. Они су се радије одлучили да свет посматрају као разум који је од вечности постао сам од себе. Тако су доспели дотле да више нису видели да би разум који би постојао од вечности сам од себе и који као свој праузрок не би имао неку мисаону Личност, да би то био разум без циља, дакле без ума. Они више нису могли да схвате да је потпуно необјашњив разум без Субјекта оне исте вечности од које су и сами, и да стварно засновани и мисаони разум захтева постојање узрока и смисла свему. Они (људи) нису схватили да разум који је својствен свету, да разумна — и више него разумна — наиме апофатична дубина претпоставља вечно биће и да као таква има смисла само онда, ако је од стране тог Вечног Бића усмерена ка том разумном и више него разумном Бићу да би са Њим остварила сагласност и сјединење.

Људи су међутим напустили овај дијалог који их сједињује са Највишим Бићем и преко кога су могли добити снагу која их снажи

и оплемењује, јер Он и стварима даје печат међуличног односа у изразу љубави. Они тако нису сагледали постојање једног вишег смисла у стварима па — не само што су пали у бесмислено умовање, него су пали и у безумно робовање страстима. И пошто су се све више заносили умовањем о природним законима који се понављају, и не тежећи једном вишем циљу, они су одбацивши дух који прати највише мисаоне односе, пали под утицај закона идентичних последица рабања и смрти.

Да би спасао људе од тог бесмисленог рационалног ланца који их ове води у смрт, Логос је свесрдно ушао у творевину тиме што је у правом смислу речи узео на себе тело или тачније речено тако што је постао човек. Али при томе се ниуком случају не ради само о Његовом преинкарнацијском присуству којим Он ствара и прима ствари као слике својих мисли, а људе ствара и прима као своју сопствену слику и као субјекте, него је Он снагом овог новог унутарњег присуства почео да обнавља јединство између себе и света и да га усавршава, а том сјединењу постављена је основа самим стварањем света.

Овај приснији начин присуства ваплоћеног Логоса у творевини, састоји се у чињеници да је Он сам Ипостас човечанске природе или онтолошки носилац своје слике. Пошто човек као субјект није сам испунио своју намену, да помоћу своје Божанске Праслике постане спојни беочуг света, то је Логос сам постао човек а тиме и као такав постао је истински спојни беочуг свих ствари у Богу. Логос не дејствује више својом сликом као каквим другим субјектом да би успоставио јединство света у Богу, тачније речено да би помогао човеку у дијалогу са Њим, у циљу да кроз тај дијалог доведе целокупну творевину до потпуног јединства са Њим. Сада се у Њему самом развија тај дијалог преко Његове две потпуно сагласне воље: Божанске и човечанске.

Када је Христос као Човек учесник у том дијелу, Он је спојен са свима нама. Али Христос — човек је истовремено и Христос-Бог. И тако се Бог сам налази у споју са нама као човек са човеком.

Ако желимо, можемо сада лако у Њему и кроз Њега да успоставимо и развијемо један хармонични дијалог нашег разума са Божанским разумом, и то зато, јер је лично Божји Ум постао у Христу субјекат нашег ума ступивши у везу са разумним људским субјектима као један од њих. Тако је Он увео људски разум у његову праву функцију и то у функцију која одговара његовом узору. У Христу не налазимо само разум као извор нашег заједничког људског разума, разума са којим је наш људски разум способан да буде принципијелно и актуелно сагласан и то у таквој сагласности која не узима у обзир појединачне случајеве или појединачне односе, нити конкретне ситуације, дакле сагласност која постоји код свих разумних људи, него ми налазимо да је човечији разум заувек уздигнут у природно јединство са Божанским разумом. Тако је Христос двоструко и централно присутан у свету својим Божанским и човечанским разумом па нас може сабрати у себе тако што ће наше умне снаге сјединити у себи и међусобно у нама самима. Истовремено је Његов

Божански ум кроз Њега присутан на ефикасан начин у свету. Божански ум постао је и сам носилац човечанског ума пошто припрема потпуну сагласност између њих (умних снага), а тиме и принципијелну сагласност између Божанског разума, човековог разума и разума свих људи. Божански и човечански разум Христов имају уједињавајућу снагу која је утолико делотворнија, уколико је Његов Божански разум праузор нашем разуму и уколико је Његов човечански разум, а истовремено и наш разум на примеран начин актуелизован, и који као такав има посебну привлачну моћ за наше умовање. Тако нам Христос даје двоструку сједињујућу снагу, јер се налази са нама у двострукој онтолошко-дијалошкој вези, па чак и онда ако та веза није потпуно актуелизована са верујућим човеком, а врло мало са неверујућом већином човечанства.

Христос све нас обухвата на двоструки начин и то својим присуством, духовно и својим божанско-човечанским разумом: а) као свеобухватни Бог, творац и чувар живота и као узор и партнер у дијалогу нашег духа и разума, б) као човек на основу чињенице што Он није као сви ми остали једноставни и индивидуални човек, ограничен у оквирима човечанске ипостаси (личности) као ми, него је Он Божанска Ипостас наше природе, па се Она као таква налази са нама у веома обухватном односу, једном односу у коме се Бог налази са нама, и то путем посредовања Његове човечанске природе коју Он има заједно са нама. Он је једна врста богочовечанске Ипостаси (Личности), која нам свима даје основ, дакле основна Ипостас.

Он је на двоструки начин наш центар: а) као Божански Логос Он је наш прапочетак и праслика нашег разума и партнер у нашем дијалогу са Њим и б) као богочовечанска стваралачка Ипостас, као Личност по којој је Он нама присније присутан него ми самима себи, као Божански разум, извор и стваралачки промислитељски партнер у дијалогу са људским субјектима.

Отац Јован Мајендорф пише: „Леонтија Јерусалимског треба схватити у оквиру Јерусалима св. Кирила, када овај говори о „заједничкој Ипостаси“ Христовој (а не о партикуларној): она је једна Ипостас уместо ипостасни архетип целог човечанства и која је „обухваћена једном главом“, и тако није само неки појединац који поново налази јединство са Богом. А то је могуће само онда ако човештво Христово није човештво „обичног човека“, него једне Личности која је слободна од ограничења створене природе, а то значи једне Ипостаси која обухвата све човечанске ипостаси сада виртуелно, али која је способна и да буде актуелна основна Ипостас”.²

Без сумње је да човечанске ипостаси задржавају своју слободу, па се могу и супротставити Христу. Сабирање или укључивање човечанске ипостаси у целу Ипостас Христову, значи прихватање Христове љубави, па стога има форму дијалошког односа. У наручју матере, дете задржава своје сопствено биће и своју независност. Али Христов дух, дух љубави који обитава у Христу, обитаваће и у онима који су у Њему.

Пошто Логос постаје носилац човечије природе, Он је истовремено директан носилац свих „разума“ света, а не само њихов ин-

директни носилац. Он у себи сабира бића — мисаоне односе — ствари као један човек између свих људи, али Он их сабира на примеран и чист начин сходно Његовој потпуној дубокој садржини у Богу. Ако их остали људи нама саопштавају на један непотпун начин, који је поремећен њиховим страстима, да би нас обогатили на један мање или више поремећени начин, и ако се ми потом тако исто понашамо и саопштавамо то исто другима не напредујући не само у нашим заједничким сазнањима, него не напредујући ни у дивергенцијама које су изазване страстима, или ако смо обузети наказним схватањима о свету, онда знајмо да нам Христос саопштава чисте, сасвим аутентичне, дубоке и природне мисаоне односе водећи нас правом и широком схватању, и то тако што нам помаже у нашем моралном усавршавању и остварењу све наглашеније и све обухватније хармоније, да бисмо схватили ствари и њихову употребу, а то значи: ослобођење од егоистичних страсти и напредак у врлинама.

Христос је центар нашег јединства и то на један конкретан и практичан начин, јер нас води у наш духовни и морални напредак. У Њему је човек поново нашао свој положај и снагу једног од беоцуга у целој творевини.

Да су људи хтели да актуелизују ово спајање пре инкарнације Логоса морали би претходно да остваре своје јединство и то тако што би морали довести у склад свој заједнички разум. А пошто је то био тежи задатак, зато је централни, сједињујући, божански и човечански Ум, кроз инкарнацију Логоса, узео на себе човечанску природу у једном једином конкретном човеку.

Човечански разум у Христу дошао је у склад са божанским разумом, те је постао централни човечански ум, јер је он ослобођен од страсти. Свети оци уверавају да је оно прави разум који се ослободио страсти и да је он у исто време она снага која помаже човеку при његовим напорима да се ослободи.

И тако разум има једну функцију одуховљења човека. Само одуховљени разум човека дошао је у склад са Божанским разумом. И само одуховљењем долази наш разум у склад са Богочовечанским умом Христовим. Само тако ћемо излечити раздор између нас, јер је Божански разум Христов уздигнут изнад свих људских дивергенција а изнад је и Његов човечански разум, јер је то разум Личности Логоса, ослобођен од свих страсти.

То централно место Христос не заузима само у људском и физичком свету, него и у области духовности, јер Његова „два разума” имају снагу слободе од страсти која је уједно и снага која води ка јединству. Ми морамо да се угледамо на пример Христа, Човека, у својим напорима да се ослободимо страсти које нас разједају, а само уз помоћ Христа можемо актуелизовати и јачати наш прави разум усаглашавајући га са Богочовечанским разумом Христовим. Тај пут у одуховљење нам показује Христос, јачајући стално наш разум да бисмо ми на томе путу стално ишли напред.

Кроз Христа смо тако добили не само Божански разум — као највиши узор који нам је близак, јер је Он слика човека међу људима, а уз то смо добили и човечански разум који се на примеран начин

слаже са Божанским разумом и одговара на најбољи начин његовим захтевима, — него смо такође добили тоталног човека, човека који је најистинитије остварен и који располаже највећом сједињујућом снагом. Ното logicus не значи само да је то неизопачен и нескучен човек, него значи да је то праикона човека, најљудскијег међу људима и стога је Он тај који најбоље „разуме” оне који му личе.

Христос као човек достигао је врхунац самоодрицања у самом себи, врхунац победе над страстима који друге људе држе мање или више под својом влашћу — и то преко самољубља. Он је достигао и врхунац моћи да се преда и да се жртвује за друге, примивши смрт на крсту за спас људи. Наш пут у сјединење с Њим и са нама самима мора бити пут угледања на Њега, а то значи пут распећа старог човека, оног човека којим владају страсти, гордост и жеља да своје мишљење наметне другима. Ми морамо да будемо вођени јаком вољом и жељом за хармонијом, морамо бити руковођени вољом да жртвујемо своја мишљења и своје егоистичне жеље, што ћемо постићи само ако будемо слични општем човечанском разуму у Христу. Жеља да будемо слични томе Разуму, то је највећи душевни напор. Она води у продуховљење, јер не попушта страстима ни егоистичним интересима, него има за циљ напредак и поштовање сваког човека.

Христос је као човек постигао пуну победу духа над природним законима које се понављају и одвлаче преко страсти у смрт. Он је тиме омогућио да у себи потиснемо искушења. Да Он у себи није имао страсти, онда ни наша ослабљена природа коју је Он примио на себе не би имала заштите у искушењима.

Својим васкрсењем Он нам је указао на своју егзистенцију која је ослобођена од противречности цикличних понављања која воде у смрт. Та Његова нова егзистенција је испуњена бескрајним смислом и савршено одговара разуму. Тако је Он све испунио светлошћу. Он је поново успоставио истински смисао егзистенције, јер је открио њене корене у недогледним дубинама Божанске природе и отворио је перспективе за бескрајно усавршавање човечије природе, њеним бесконачним понирањем у те дубине Божанске природе. Другим речима Он је егзистенцију ослободио од ланаца рационализма, затвореног у бесмислена понављања, као што ју је ослободио и од ланаца страсти и од лажног бескраја, пошто јој је поново вратио слободу, смисао и истинску бескрајност. Св. Атанасије каже: „Премудрост Божија показала се испрва кроз своју слику у стварању... а преко ње нам је указала на Оца (недокучивог Оца мудрости и ума). После тога се она сама тј. Логос (разум у личности) ваплотила, како то каже св. Јован, да би се после победе над смрћу и спасења људског рода још јаче открила, откривши нам и свога Оца”.³

Истовремено је ваплоћени лични Божански разум поново успоставио и усавршио вечност творевине путем поновног успостављања и проширења рационалности у стварању. Св. Атанасије каже: „Логос којим су створене све ствари, поново је повео напред све оно што је створено, па и оно што је било непослушно на позив (за истинску бесконачност), који му је дат, те га Логос поново саставља и скупља (Духом који све испуњава). Разједињености које су настале у тво-

ревини због раздвајања елемената (изазване страстима), који су били одређени да сачувају целину творевине и да не дозволе њено цепање. Те је разједињености, дакле, Христос превазишао, па јединство и сила које су у Њему реализоване врше свој уједињујући утицај на целу творевину".⁴ Он је спојио човека са човеком, народе са народима, земљу са рајем, људе са ангелима и човека са Богом. Још је у преинкарнационалном простору постојао историјски развој једног несавршеног дијалога. Тај се дијалог обављао између Божанског Логоса и човечијег ума и то делимично у раскораку, а делимично у сагласности са Божанским умом. У извесном смислу је тај дијалог ишао супротним правцем од намере Божанског Логоса да људе приведе једном све богатијем и дубљем сазнању самих себе преко разумног схватања света и преко све приснијег сјединења са Њим и узвишавањем изнад ствари. Међутим, поменута историја није могла да достигне тај циљ, а није га ни могла достићи без инкарнације Логоса, без Његовог уласка у свет, као његове централне Ипостаси. Стога је Божански Логос ступио у ефикаснији дијалог са човеком кроз своје отелотворење и очовечење и то пошто је претходно у самој себи реализовао сагласност са тим дијалогом. Сада људи могу лако да корачају циљу свога сјединења, заједно са отелотвореним Логосом, а тај ће циљ бити достигнут на крају историје. Током историје они могу корачати ка томе циљу, јер га лакше уочавају у основама космоса и у откровењу, а још и зато што су очишћени од страсти узором и снагом Христовог очовечења који је савршено уједињен са Божанским умом, препуним истинског сазнања, и који је потпуно ослобођен од страсти и тако отворен за све који желе да достигну тај циљ. Сада може да се испуни смисао историје који се по св. Максиму Исповеднику састоји у кретању и тежњи ка вечној пуноћи у Божанској бесконачности, а тај пут нам је отворио Христос.

По схватању источних отаца Православне Цркве разум није чисто интелектуална функција. Он је виђење суштине ствари која у себи садржи и прави пут у једну равнотежу која је целисходна у односу на целину. Као такав, разум има у себи и вољу да одржи ту равнотежу и да задржи и самог човека да он буде у хармонији са својом истинском природом, и са стварима. Разум одгонета смисао или истински циљ човечије природе, па је стога повезан са вољом те природе, која жели да се одржи и да се развија у вечност. Међутим човечија природа може достићи тај циљ, своју духовну пуноћу, само унутарњим јединством са бесконачном Личношћу Божијом и савршеним међуљудским јединством свих људи у Богу. Прави и искрени ум носи у себи глад за љубављу и за потпуним заједништвом, за потпуном вољом да би достигао тај циљ. Природна воља човекова је утиснута у природни ум, јер је та природа сама по себи умна и жедна пуноће.

Али саму љубав, као пострек да се човек узвиси до животодајног сјединења, носи на својим крилима невини голуб Светога Духа.

Наша воља има у себи не само могућност да одабере истински и неисцрпни живот и то такав живот који је истоветан разуму наше природе и Богочовечанском разуму Христовом, него та наша воља

може да одабере и егоистичну егзистенцију која се противи љубави, противи се и дијалогу о животворном заједништву. Пошто нас је Бог обдарио вољом, Он нам је оставио и слободу да бирамо један од та два правца, а то значи да нам је Он оставио слободу одлучивања или слободну вољу, јер тамо где нема слободног избора, тамо нема ни могућности за праву љубав.

Та могућност да се одабере несебична, праведничка егзистенција бива у човеку стално ометана његовим страстима. Потстакнут њима, човека стално привлаче сувише груба и лако приступачна задовољства, која проистичу из тога што је човек сувише одан чулности и чулној површности ствари, уместо да тежи вишим и суптилнијим али теже приступачним радостима заједништва са личним Богом.

Снагу победе над страстима, које разарају саму нашу природу па и међусобне односе између људи, даје нам Свети Дух, Он, Дух љубави, заједништва и великодушности. Без Светог Духа — кога ми примамо уклапањем у Христа, чије је тело својим васкрсењем победило етички и физички терет материје и сваку зависност и сваки страх — ми не можемо да остваримо своје одуховљење. Без Светог Духа који нам као Дух заједништва открива Личност Божију и личности с нама једнаке, ми се не можемо испети на виши ниво међусобног заједништва, за којим тежи наша природа дубином свога бића. Јаз између нас и неваплоћеног Логоса који је међутим присутан у свему створеном, још је више продубљен нашом одлучном вољом ако је она одабрала страст безумног егоизма. Само наша воља која својеглаво одлучује може да нас одвоји од очовеченог Логоса, као што нас може одвојити и од људи. Међутим прекорачење тога понора, или те удаљености зависи од другог избора те исте одлучујуће воље, која се потпомогнута плодотворним дахом Светог Духа, отворила за љубав. „Само љубав” вели св. Максим Исповедник „покреће нашу одлучујућу вољу да поступа у складу са природом, не противећи се разуму природе. Ако се ми сви прилагодимо њој можемо стећи не само једну јединствену природу, него и једну једину вољу са Богом и са самим собом, пошто више нисмо удаљени ни од Бога а ни међусобно. Тако ми обнављамо закон природе путем закона благодати”.⁵

Свети Дух долази само онда ако га позовемо молитвом, дакле епиклезом у ширем смислу речи. Већ и сам позив изазива појаву Бога у нашој свести и то као захтев за Богом, као потребу да наше „ЈА” доживи сусрет са нашим најузвишенијим „Ти”. Молитва доказује да је нама немогуће да будемо трајно затворени у нашем егоистичном затвору. А пошто је св. Дух онај Дух заједништва, то је и молитва коју вршимо знак Његовог присуства у нама. Ми призивамо Светог Духа молитвама, јер се Он већ налази спреман у нама. Ми га призивамо да би Он у нама ојачао свест и вођење дијалога са Њим, а тиме и са свим људима.

На крају, сматрамо да можемо рећи да су три силе које дејствују у правцу сјединења са Богом и међусобно:

1. Логос који је присутан у симфонији разумних узрока ствари и у виртуелној симфонији човечијих умних снага или у човековом уму.

2. Ваплоћени Логос који је присутан на најприснији начин, али Он у људима још није довољно актуелизован, као централна Богочовечанска Ипостас човека и свих ствари.

3. Моћ одуховљења (или ослобођења од страсти) и напретка у љубави која зрачи из нас човечанством отелотвореног Логоса, које (Христово очовечење) нам служи као узор да бисмо и ми сами у нама остварили одуховљење и да бисмо могли корачати у јединство са Богом и у наше јединство. Пошто је овакво деловање, деловање које је својствено Светом Духу, а оно почиње молитвом и јача се њоме, то је онда Свети Дух тај који улази у нас и у нама јача молитву, па је Он трећа сила сјединења како хришћана међусобно тако и свих људи. Тај значај Светог Духа не противречи централном положају Христа, јер нас Свети Дух оријентише само на Христа као централну Личност.

Фус-ноте:

1. Ambigua P. G. 91, 12850-1288A
2. Le Christ dans la theologie byzantine, Paris, 1969 p. 100
3. Oratio III contra Arianos P. G. 26, 32C
4. Meyendorf p. 194
5. Epistula II ad Ionanem Cubilarium P. G. 91, 396D

Summary

Dr. Dimitry Staniloae

THE CENTRAL POSITION OF CHRIST BEFORE AND AFTER HIS INCARNATION IN THE ORTHODOX THEOLOGY

Christ as the Logos before His incarnation was present in each thing in the whole cosmos as One who gives to everything finality, structure and meaning.

Therefore, all things were words of God addressed to man's reason. Thus even before the incarnation wise men could enter into the dialogue with the Logos. However, the majority of mankind could not enter into such a dialogue with the Logos, but believed that the cosmos was eternal and without Creator.

In order to save man from the meaningless chains of such an impersonal way of thinking, the Logos has come into His own creation and became fully man. He became the Hypostasis of the whole human nature and the ontological bearer of his own image, according to which man was created.

Christ as God incarnate is in a better position to enter into the dialogue with man since He himself became Man.

The Divine Reason and Human Reason became united in Christ harmoniously. Thus the reason for the function of the spiritualization of man. Only the spiritualized reason of man has reached the harmony with the Divine Reason.

Christ's »two reasons« (Divine and Human) have the power of liberating from passions as well as the power to lead into the unity of all.

Christ has reached the peak of self-denial, which is the peak of the victory of passions through His sacrifice on the Cross. By this He has given us the example how to become victorious over own irrational passions.

The article has been translated from the »*Orthodoxie heute*«, No. 60-61/1977.